№ 59 Ապրիլ 1 (13) 1881 Ապրիլ 1 (13) № 59

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Բաժանորդագրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Յայտարարութիւնները ընդունվում են այդտեղ

Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութեան տողերի համար վճարվում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիւրքաց կառավարութեան հրամանը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ Խարբերդից. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Թիւրքիա. Յոյներ. Արաբների լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍՏԻՐԱԿԱՆ. Դաւիթ բէկ.

ԹԻՒՐՔԱՑ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՄԱՆԸ

Եթէ ուղիղ է այն լուրը, որ իբր թէ Թիւրքաց կառավարութիւնը հրամայել է Հայերից զէնքեր խլել,—այդ կարգադրութիւնը կարող է մեծ անբաւականութիւններ յարուցանել Հայաստանում:

Թիւրքիան, երևում է, շատ է վախենում Յունաստանի հետ իր ունենալու պատերազմից: Այդ պատերազմի համար նա պէտք է յետ կանչի իր բոլոր կանոնաւոր զօրքերը Հայաստանից, իսկ որովհետև Հայաստանը կը մնայ առանց զօրքերի և Թիւրքաց կառավարութիւնը վախենում է որ Հայերը գուցէ մի որ և է շարժում կանեն, այդ պատճառով նա հրամայել է զինաւորել բարբարոս քիւրդերին, որոնք յունաց պատերազմի ընթացքում Թիւրքաց կանոնաւոր զօրքերի տեղը կը բռնեն Հայաստանում, մի և նոյն ժամանակ, որպէս զի կատարելապէս ապահով լինի Հայերի կողմից, Թիւրքիան հրամայել է նախապէս խլել բոլոր զէնքերը Հայերի ձեռքից:

Այդ խստատուն և մարդասէր կարգադրութիւնը Բ. Դռան կողմից, եթէ կատարվի, այն հետևանքը կունենայ, որ բարբարոս, արիւնարբու քիւրդերը, որոնք նշանակված են իբր թէ երկիրը պաշտպանելու համար, անխնայ կը կոտորեն Հայաստանի բոլոր հայերին: Այդ է ցանկանում, երևի, Բ. Դուռը:

Բայց միթէ հայերը, իրանց կողմից, այնքան անմիտ, այնքան անհեռատես կը գտնվեն, որ կը հպատակվեն այդ կարգադրութեանը: Այդ տեսակ կարգադրութիւնը նշանակում է գայլերին պաշտպան կանգնեցնել ոչխարների վրա:

Հայերը եթէ զէնքեր ունեն, նրանք այդ զէնքերը կրում են ոչ թէ Թիւրքիայի դէմ ապստամբվելու համար, որովհետև յայտնի է թէ հայը երբէք չէ ապստամբել և չէ ապստամբելու ոչ մի կառավարութեան դէմ, այլ իրանց անձը և իրանց կայքը պաշտպանելու աւազակ քիւրդերի դէմ:

Հայերը, մեր կարծիքով, լսելով այդ տեսակ կարգադրութիւնը, կարող են իրանց առաջնորդների բերանով պատասխանել Թիւրքաց կառավարութեանը: «Մենք պատրաստ ենք յանձնել կառավարութեանը մեր ունեցած բոլոր զէնքերը, միայն այն պայմանով, որ կառավարութիւնը նախ զինաթափ անէ, անզէն դարձնէ քիւրդերին, մեր արիւնարբու թշնամիներին: Թող առաջ զէնքերը խլի քիւրդերից, այնուհետև մենք էլ մեր զէնքերը կը տանք:»

Այս մեր կարծիքով, ինչ պէտք է պատասխանեն հայերը Ներսէսի, Խրիմեանի և Կ. Պոլսի ազգային ժողովի բերանով:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Մարտի 25-ին

Վերջին ժամանակներս յաճախ գողութիւններ են պատահում մեր քաղաքում: Մարտի 18-ին գիշերը հայ-կաթոլիկների թաղում երեք աղքատ այրի կանանց տներից բոլոր պղնձեղենները գողացել են. իսկ 19-ին գիշերը հայ-գրիգորեանների տներ նոյն եղանակով դուռը կամեցել են կտրել, բայց չէ աջողվել: Այժմ կաթոլիկների թաղի բնակիչները պահապան են կանգնեցնում գիշերները ամեն մի փողոցում երկու երկու հոգի: Ոստիկանութեան ուշքը դարձնում եմ այս երևոյթների վրա: Գիշերապահ զինուորները փոխանակ գիշերը հրապարակի պարտէզում ման գալու, լաւ կանէին եթէ երբեմն հսկէին հեռաւոր և առանձնացեալ փողոցների վրա, որտեղ գողութիւններ յաճախ են կրկնվում.

Ինչպէս ամեն տարի նոյնպէս և այս տարի անցեալ հայ-կաթոլիկների մէջ խռովութիւններ անպակաս են. Մեր մի քահանայ, որ երկար տարի է պաշտօնանկ է իր պաշտօնից իր անթիւ թերութիւնների և խարդախութիւնների համար, այժմ աշխատում է կրկին ձեռք բերել իր առաջվայ պաշտօնը. չը նայելով որ ծերութիւնից աչքերի տեսութիւնը կատարելապէս կորցրել է և բերանում ատամ չէ մնացել. Այդ վերջին հանգամանքի պատճառով նրա խօսակցութիւնը անհասկանալի է լինում, սակայն ինչպէս պէտք է խօսի ժողովրդի հետ և եկեղեցական արարողութիւնները կատարի: Բացի այդ ասում են որ նա առաջին մեղաւորը է և որ երկար տարի առաջ, երբ հայ-կաթոլիկների դպրոցը նրա ձեռքումն էր, նա աշխատում էր ջնջել բոլոր այն փաստաթղթերը, որոնք հայ-գրիգորեան դաւանութեան էին պատկանում, նոյնպէս պատմում են որ նա այն ժամանակ 1300 րուբլ վատնել է, և այլն շատ ուրիշ բաներ են պատմում, որոնք եղել են նրա ապաշխարելու բան պատճառ....

Տէր Ալեքսան Շահինեանց հայ յոյժ չէ ճանաչվում ժողովուրդը. մի հոգևորական, որ կամենում էր լուսաւորութիւն տարածել հայ-կաթոլիկների մէջ, մի և նոյն ժամանակ ազգային գաղափարին ընտելացնել ժողովուրդը: Այժմ նա ստիպված է հրաժարվել իր պաշտօնից, իսկ մենք մի խորագէտ և կրթված ծերունի կղերականի ձեռքում գիրք պիտի տանք, որ յուսահատ կացութեան մէջ պիտի մնայ.

Շահինեանց հայ կղերական մեզ համար շատ զգալի պիտի լինի, քանի որ այն անձը, որ նրա տեղը պիտի բռնի, աղքատ է ամեն բանից և նորից կարգալ այն հայ-կաթոլիկների գլխին, որոնք համարձակվում են իրանց ազգերին հայ-գրիգորեան արիւնակցութեան ուղարկել տալու համար. Նա

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

(1722—1728)

—

ԺԷ.

Բէկը ամենը հասկացաւ. Թամարի խաղաղված զգացմունքը, ծաղրված, արիւնոտ ձեռքերը, ցնցոտված, փոշոտած հագուստը, գունաթափ դէմքը. բոլորն աւելի պարզ խօսում էին այն սոսկալի հոգեկան վրդովմունքի մասին, որ նրան այն անցած գիշերային պահուն բերել էր իր բնակարանը: Նա խեղճացածի նման կախվեցաւ բէկի պարանոցից և երկար ժամ չէր թողնում իր գրկից. Արտասուքն և հեծեծանքը խլել էր նրանից լեզուի ընդունակութիւնը. նա մի բառ անգամ չը կարողացաւ արտասանել. միայն այրեցած կուրծքից երբեմն դուրս էին թռչում խուլ հառաչանքներ և լսելի էին լինում միմիայն թոյլ բացականչութիւններ. Աչքերում արտասուք չը կար.

—Եթէ կարողանայի լաց լինել, ես կը հանգստանայի, ասաց նա, թաղցնելով իր երեսը բէկի կուրծքի վրա.

Երիտասարդը նոյնպէս խռովութեան մէջ լինելով, ոչինչ չը պատասխանեց. միայն համբուրեց նրան ճակատի վրա, ինչպէս էլ անդադար սեղմում էր նրա ձեռը, օրիորդի դողդոջուն ձեռքերը բաց չը թողնելով իր ձեռքերի միջից.

—Դու ամեն բան լսել ես, Թամար, բոլորը գիտես, վերջապէս խօսեց նա բաւական հանգստանալով.—Դու ուրիշներից լսեցիր այն, ինչ որ ես ուզում էի պիտի ասել քեզ: Այդ մի կողմից լաւ է, որ դու արդէն նախապատրաստված ես, որ դու արդէն փորձել ես դառն տանջանքի առաջինները մասը: Բայց ես աւելին պիտի ասեմ քեզ, և հաւատացած եմ, որ դու այնքան արի ամրութիւն ունես, որ սառնութեամբ կը լսես ինձ: Մի կողմ դնենք մեր զգացմունքների թուլութիւնները, որ կարողանանք հասկանալ միմեանց:

Օրիորդը գլուխը քաշ գցած լսում էր. Բէկը շարունակեց.

—Դու դեռ բոլորը չը գիտես, Թամար, դու լսել ես միայն, որ ես գնում եմ, բայց ուր եմ գնում, ինչի համար,—այդ չը գիտես դու: Ես բոլորը կասեմ քեզ, հաւատացած լինելով, որ քեզ յայտնած ամեն գաղտնիք, դարձեալ իմ սրտումս կը մնայ.—Ես գնում եմ իմ հայրենիքը Թամար, և գուցէ յաւիտեան բաժանվում եմ քեզանից, գուցէ այլ ևս չը պիտի տեսնենք միմեանց: Ես զգում եմ, թէ այդ խօսքերը որքան ծանր են քո սրտին, զգում եմ, թէ որքան դառն պիտի լինի քեզ համար ինձանից բաժանվելը: Բայց ես հէնց քեզ դատաւոր պիտի ընտրեմ, և գիտեմ, որ արդար դատաւոր կը լինես: Եթէ դու ասելու լինես «մի գնա»,—ես չեմ շարժվի իմ տեղից: Կամենում եմ դատաւոր լինես.

—Խօսիր, ասաց օրիորդը գլուխը վեր բարձրացնելով:

—Մենք սիրում ենք միմեանց, Թամար: Ես այդ «սիրում ենք» բառը այսպէս եմ հասկանում, թէ մեր երկուսիս մէջ կայ մի սիրտ, կայ մի հոգի—այն, ինչ որ կրօնաւորը այլ և կենաց մասին ասում է երկու անձինք մի մարմնի մէջ միացած: Եթէ այդպէս է, եթէ մենք երկուսս մի և նոյն հոգին, մի և նոյն սիրտն ենք կրում, ուրեմն, ես պիտի սիրեմ այն, ինչ որ դու ես սիրում, իսկ դու պիտի սիրես այն, ինչ որ ես եմ սիրում: Ուրիշ կերպ ներդաշնակութիւն կայանալ չէ կարող.—Այդպէս է:

—Այդպէս է, պատասխանեց օրիորդը.—Հիմա այն ասա, թէ ինչ ես սիրում դու, որ ես էլ նոյնը սիրեմ:

—Ես սիրում եմ իմ հայրենիքը և իմ ազգը: Ես իմ անձի մասին շատ բան պատմել եմ քեզ, Թամար, դու գիտես իմ կեանքի բոլոր մանրամասնութիւնները, սկսած իմ մանկութիւնից մինչև այժմ: Բայց իմ ազգի, իմ հայրենիքի մասին դեռ ոչինչ չեմ պատմել քեզ: Եւ նա սկսեց նկարագրել Հայաստանը այնպիսի ոգով, կենդանի գոյներով, որ չէր կարելի առանց յուզմունքի լսել: Նկարագրեց նրա անցեալ փառքը և ներկայ ողորմելի դրութիւնը: Նկարագրեց մահմեդականների անգութ բարբարոսութիւնները և աղքատ ժողովրդի տառապալի նեղութիւնները: Եւ որպէս կնոջ Թամարի զգացմունքի վրա աւելի ազդելու համար, նկարագրեց հայ կնոջ թշուառ վիճակը.—Այնտեղ իր ամուսնի սեփականութիւնը չէ, պատահում է, արիւն կարող է նրան իր կրծքերին ծառայեցնել: Մի փոքր ընդդիմադրութիւնը բաւական էր, որ մեր երեխան իր կուրծքի վրա մորթեն: Աղջիկը այնտեղ իր տան ապահով հասակում զոհ է դառնում մի որ և իցէ անզգամի բռնաբարութեանը: Նրան խլում են հայրենական օջախից և ուրիշի նման վաճառում են, կամ բարեկամը բարեկամին ընծայ է ուղարկում: Եւ ուրիշ շատ սոսկալի դէպքեր պատմելով ժողովրդի ընտանեկան և անտանելի դրութիւնից, նա ասաց.

—Այս այդ ողորմելի ժողովուրդը փրկութիւն է սպասում, աշխատում է ազատվել բռնակալի լծից և ինձանից օգնութիւն է խնդրում.—Ինչ ես ասում, Թամար, գնամ թէ ոչ. ես ինձնից քեզ դատաւոր ընտրեցի.

—Գնա, Աստուած քեզ հետ, պատասխանեց օրիորդը և մի և նոյն ժամանակ նրա դէմքը, որ մինչև այն րոպէն տխուր էր, պայծառացաւ խիստ ուրախ զուարթութեամբ:—Բայց ես քեզանից մի բան պիտի խնդրեմ, Դաւիթ, պէտք է ինձ էլ քեզ հետ տանես: Դու ինքդ ասեցիր, որ ես պիտի սիրեմ այն, ինչ որ դու ես սիրում: Ես սիրեցի քո ազգը և քո հայրենիքը: Ինչու միասին չը կռւենք, ինչու միասին չը մեռնենք:

—Այդ շատ գեղեցիկ կը լինէր, Թամար, բայց ես ցաւում եմ, որ կռւի արիւնոտ գործը կանանց համար չէ:

—Ես գիտէի, որ այդպէս պիտի ասես, խօսեց օրիորդը փոքր ինչ վիրաւորված եղանակով.—Բայց դու ինձ բաւական ճանաչում ես, Դաւիթ. Դեռ փոքրիկ աղջիկ էի, սիրում էի լեռը, դաշտը, անտառը: Դու շատ անգամ տեսել ես ինձ միայնակ լեռների մէջ, երբ դեռ հօրս մօտ էիր. Դաղստանների մանկերը, Լեզգիստանների կատաղի հոսանքը չէր վախեցնում ինձ: Ինձ միշտ մեծ զուարճութիւն էր պատճառում, երբ ամպրոպոտ գիշերվան ժամանակ մրրիկի կամ փոթորիկի էի հանդիպում: Դեռ տասն տարեկան հազիւ կը լինէի, որ հայրս ինձ ձիու վրա նստեցնելով, տանում էր իր հետ որսորդութեան: Շատ անգամ անձրևից թրջված, կարկուտից ծեծված, տուն էի վերադառնում: Գուցէ ես այսպէս չը դաստիարակվէի, եթէ մայրս վաղ մեռած չը լինէր: Բայց իւրեւն մեր անհոգութիւնը աւելի ազատութեան

հաստատվում է որ հայ-լուսաւորչականների գաղթօջախներում մեր որբերները հերետիկոս կը դառնան. Նա նոյնպէս արգելում է կաթոլիկ հայ երիտասարդներին կարդալ հայերէն լրագիրները, ասելով որ այդ անասնակ լրագիրների կարդալը մեծ վնաս է բերում կաթոլիկ կրօնին. Մի խօսքով մեր ազգային հոգևոր իշխանութիւնից ...

... 2 ր. 40 կ., իսկ այժմ 1 ր. 40 կոպէկի է իջել ... Եր... արժէր 4 ր., իսկ այժմ 3 ր. 20 կ., ... արժէր 1 ր. 40 կ., իսկ այժմ 80 կ. ...

Հայ-Հասան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 27 մարտի

Գ. Գրիգոր Նիկողոսեանցի նամակը, «Մասիս» մէջ տպված և «Մշակի» մէջ արտատպված, ...

Ընթերցող

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Եւրոպական դեսպանները գաղտնի են պահում բանակցութիւնները յոյն-թիւրքական հարցի վերաբերութեամբ. ...

... 40 միլիոն ... 620.000 ...

ԻՏԱԼԻԱ

...

թեւններին, երբև մի ապարդիւն գործին, և պառլամենտը ընտրվում էր ընդամէնը 300,000 քուէներով։ Պէտք է նկատել, որ ընտրողական վատ եղանակը միայն չէր, որ նպաստում էր գործերի վատ դրութեանը իտալիայի մէջ։ Իտալական ֆինանսների վատ դրութիւնը և ծանր հարկերը ճնշում էին ազգաբնակութեանը, իսկ պետութեանը միջոց չէին տալիս բաւականութիւն տալ ամենահրատապ պէտքերին։ Յանի և չորս խաղաղ տարիներ հարկաւորվեցան, որ իտալիան կարողանար ծածկել իր տարեկան ծախսերի պակասորդները, վերցնել թղթադրամը շրջաբերութենից և վերանորոգել հարկատուութեան եղանակը։ Վերջապէս դրան էլ յաջողի լինեն որ և է հասարակական հիմնարկութեան պակասութիւնները, ժամանակ և փորձ է հարկաւոր նրանց լրացնելու և հասարակութեան գիտակցութիւնը զարթեցնելու համար։ Այդ իտալիայ մամուլի և հրապարակախօսութեան խոտորեալ ազատութիւնը, որ խոստացութիւն և մարմին է կազմում, մեծ ծառայութիւն մատուցին պետութեանը, ցոյց տալով չարիքի բուն պատճառները և համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մէջ պատրաստելով հասարակութիւնը այնպիսի մի վերանորոգութեան համար, որ շատերին չափազանց վտանգաւոր էր թվում, որովհետև նրանից կարող էր օգուտ քաղել կղերականութիւնը, որ դեռ ևս մեծ ազդեցութիւն ունի գիւղական հասարակութեան վրա, և վնասել իտալիայի միութեանը, որ իւրաքանչիւր իտալացու համար իր կեանքից թանգ արժէ և որին նա պատրաստ է զոհել իր անձնական համոզմունքները, ինչպէս զոհում էին Մաձինի և Գարիբալդին։ Խօսքի ազատութիւնը իտալիայի մէջ պատրաստեց հասարակութեանը ընտրողական վերանորոգութիւնը ընդունելու համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լեյպցիգում սոցիալիստների դէմ հալածանքները նորից սաստկացել են։ Դրեզդենի պոլիցիան յայտնել է, որ բոլոր այն նամակները, որոնք ուղղված կը լինեն այդտեղ ապրող 20 նշանաւոր սոցիալիստներին, բոլորն էլ պոլիցիայից կը բացվին։ Մէկկէրնի դարձիզմում (անգապան գրքում), խուզարկութիւն է կատարել սոցիալիստութիւնը, իմանալով որ այդ բանի զինուորների մէջ տարածված են եղել սոցիալիստական թերթերը։

—Աթէնքից հեռագրում են որ Յունաստանի և Թիւրքիայի մէջ պատերազմի կարելութիւնը օրից օր աւելի հաւանականութիւն է ստանում։

—«Մեղու Հայաստանի» լրագրին հաղորդում են, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը աչքի առջև ունելով Յունաստանի հետ պատերազմը, հրամայել է ամեն տեսակ զէնքեր խլել Վասպուրականի հայերից և ընդհանրապէս զինաթափել Հայաստանի բնակիչներին, քանի որ Թիւրք կանոնաւոր զօրքերը պէտք է լեռ կանչվեն Թիւրքաց Հայաստանից։

—«Порядокъ» լրագրին գրում են Կ. Պօլսից, որ Թիւրքաց զինվորները նոր արշաւանքի են պատրաստվում Չեռնոգորիայի դէմ։ Այդ պատերազմը լինելու է գարնան սկզբին։

—Այս օրերս Բեռլինում կայացած ազատամիտ կուսակցութեան մի ժողով, որտեղ ատենապետներից գլխաւորը պրոֆեսոր Վիրխով էր, փակվեցաւ ոստիկանութեան հրամանով, որովհետև ժողովին ներկայ գտնված հակասեմիտականները սկսեցին մեծ անկարգութիւններ անել նիստի ժամանակ։

—Բեռլինից հեռագրում են «Köln Zeitg» լրագրին, որ Միւնխենի յոյն ուսանողները հրաման են ստացել իրանց կառավարութիւնից անմիջապէս վերադառնալ հայրենիք, զօրքի մէջ մտնելու համար։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կին-փաստաբաններ։—Կալիֆորնիայում, և շատ կարելի է մինչև անգամ Միացեալ-Նահանգներում առաջին անգամ վերին դատարանում որպէս պաշտպաններ հանդէս գալու երկու կին հաւանեցան, այն է՝ Լաուրա Գորդոն և Կլարա Ֆոլցը. Կալիֆորնիայի բարձրագոյն դատարանում նորերումս թոյլ տուեցին նրանց առանց կանանց դատաստանական պրակտիկա ունենալու և գործեր պաշտպանելու։

* * *

Ռոսսինիի մարգարէութիւնը։—1868 թւին, մեռնելուց մի քանի ամիս առաջ, մեծատաղանդ Պատտին այցելութիւն գնաց, որի շուտով լինելու պսակը յայտնի էր ամբողջ հասարակութեանը։—«Ո՞վ է»,—հարցրեց Ռոսսինին առանձնացած,—«որ դու մարկիզի հետ ես պսակվում»։—«Այո, մաէստրօ»,—պատասխանեց երգչուհին։—«Այժմեա, դու մեծ յիմարութիւն ես անում։ Քեզ նման կինը կարող է միայն կամ թագաւորի կինը լինել կամ երգչի»։

* * *

Անհետացող բարեսիրաս Բուշիքիի մասին։—Ֆրանսիայի ամենայայտնի գրողներից մէկը, որը մէկ աղքատ երեխայի համար աստուածաշնչութիւն էր բացել, նոյն այդ նպատակով բարեսիրաս Բուշիքիի մօտ փորձում։ Հէնց որ նա յայտնեց իր գալու նպատակը, բարեսիրուհին սաստ նրան ինձ նուիրէք։ Յետոյ նա խօսք բացեց սրտալ անցքերի մասին։ Այնու ամենայնիւ, հիւրը մի քիչ նամակ... վերջացաւ և յայտնեց, որ ցաւում է, որ չէ կարող երկար նամակ և սովորված է միայն բարձ աւել ամենօրեկ մանրամասնէ, որովհետև պատասխանած է 10.000 ֆրանկ ներկայացնել, այն ինչ ինքը գրպանում բոլորը միայն 800 ֆրանկ ունի։—«Փոքր խնդիրները չը պէտք է գժտութեան մէջ»,—պատասխանեց ատենապետը, և մատնելով սկզբին, հանեց ուղիղ 9.200 ֆրանկ, և տուեց հիւրին։

* * *

Հնագիտական գիւտ։—Պ. Ռասսամ, որը պարապում է Նինուէի և Բաբելոնի հետազօտութեամբ Բրիտանական Թանգարանի համար, Բաղդադի մօտերքում, Նար-Մալկայի հին քաղաքում, գտաւ մինչև այժմ դեռ անյայտ քաղաքի մէջ քաղաք։ Athenaeum-ի խօսքերով, Ռասսամ հանեց այդտեղ այնտեղից մեծ քանակութիւն յիշատակարանների, որոնք վերաբերում են բաբելական հոգևորական կեանքին։

* * *

Գերմանական մամուլի մասին։—«Բոհեմիա» լրագրի հրատարակիչ՝ Ֆրանց Կլուչակ, յայտնում է իր լրագրում, որ ինքը, ծերութեան պատճառով այլ ևս չէ կարող լրագրի հրատարակիչը լինել։ Խմբագիր Վոլֆը աւելացնում է որ Կլուչակ ամեն ճանճ գործ էր դնում 45 տարվայ ընթացքում այնուհետև մտնելու լրագրի հրատարակութեան գործը։ Կլուչակ ծերացել է, այդ պատճառով նրա մասնակցութիւնը լրագրի մէջ գործնական էր։ Խմբագիր Վոլֆը սոնց 33 տարի է որ գրէ, որ նոյնպէս ... է. նրանք միացած ուժերով աշխատեցին դարձնել լրագիրը Աւստրիայի գաւառական լրագիրների մէջ ամենալաւերից մէկը։ Այդ լրագիրը առանց ... և մեծ ազդեցութիւն ունէր։

* * *

«Monatschrift fur Orient» լրագիրը ասում է, որ 20—30 տարի առաջ Ճապոնիայի լրագիրներում յայտարարութիւններ հրատարակելը բոլորովին անծանօթ բան էր։ Միայն փողոցի անկիւնի պատերի վրա պատահում էին երբեմն յայտարարութիւններ կպցրած. այն ժամանակվայ լրագրութիւնը խելացի բացված էր մի քանի թերթերից, որոնք ծախվում էին փողոցներում, պարունակելով իրանց մէջ բաղադրի մի քանի նշանաւոր անցքեր։ Այժմեան լրագիրներից միայն մինի դրութիւնը պարունակ է անգլիական ... ինքնին ..., դա մի պաշտօնական թերթ է և ունի նմանութիւն չունի եւրոպական լրագիրների հետ։ Թէպէտ այս ազգութեան լրագիրներն էլ սկսում են համակրութիւն վայելել անգլուներից. «Հէն-Պօա» անգլերէն թերթը, որի հիմնադիրն է Լյոնեան Մէյմոր և որը պարայագոյն է սաւձյակ եւրոպացիների կուսակցութեան, ունի այժմ աւս հազար չինացի բաժանորդներ։ Այդ կուսակցութեան հակառակ մի քանի տարի առաջից առաջ հիմնվեցաւ մի ուրիշ թերթ «Այան-Պօա» հակառակ եւրոպական կուսակցութեան ազգութեան։ Դա էլ շատ կարդացողներ ունի։ Մնացած թերթերը այնքան յայտնի ու կարդացված չեն։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 մարտի։ Այսօր ժամի հինգին դատավճիռը յայտնված է վերջնական ձևով։ Վճռաբեկ դանդաղելու ժամանակամիջոցը մի օրական է և վերջանում է էգուց երեկոյեան 5 ժամին։ Բոլոր դատապարտվածները բացի Միխայլովից դատավճռի պատճէններ պահանջեցին և յանձնեցին իրանց պաշտպաններին գանգատ ներկայացնել։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. 26 մարտի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 87 կ., երկրորդ 93 ր. 37 կ., երրորդ 94 ր. 37 կ., չորրորդ 93 ր. 25 կ., Ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 224 ր. 25 կ., երկրորդ 217ր., 25 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 50 կ., երկրորդ 92 ր. 50 կ., երրորդ 92 ր. 50 կ., ոսկի 7 ր. 95 կ.։ Թուղթ 1 ռուբլ Լոնդոնի վրա արժէ 24,71 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 211 մարկ, Փարիզի վրա 261 ֆրանկ 25 սանտիմ։ Բորսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

պէտք։—Թող այդ լինի։ Մեռցիր քո հօր տանը։ Պատերազմական գործը ունի իր այլ և այլ խռովութիւնները։ Դու բոլորովին կը փչացնես իմ կարգադրութիւնները, եթէ ինձ հետ գալու լինես։ Պատճառները կը բացատրեմ քեզ։ Դու գիտես, որ ես հեռանում եմ այստեղից ... անունով։ Իսկի ասում քեզ ինձ հետ տանել չեմ կարող, որովհետև դու դեռ իմ նշանածն ես, իսկ եթէ իբրև նշանած տանելու լինեմ, դա մի կողմից անպատշաճ է, միւս կողմից, հայր, թէ, թող կը տայի։ Բայց եթէ թողնելու ես լինէի, անպատճառ կը շրջապատվէիր քեզ մի ամբողջ խումբ կիներով, աղախիններով և ծառաներով։ Դրանց մասին կը պահէր իմ ճամբան ... ծանրութեան գաղտնիքը, որը ես ամենայն զգուշութեամբ պէտք է ծածկել պահեմ։ Մնում է մի ուրիշ հնար, այն է՝ քեզ թողնել այստեղից։ Այդ ես կանեի, բոլորովին ուշադրութիւն չը դարձնելով բամբասանքի վրա, որովհետև ... աւելի բարձր է քան հասարակութեան նախապաշարմունքները։ Բայց զարմանալ մի ... փոփոխութ կը մնայր գործի։ Եւ ինչպէս կը մերկացնէի այն պատրուակը, ինչ անունով որ այստեղից դուրս եմ գալիս։ Խողով կը սկսէին այստեղից հեռանալու լինել ինձ և յանձնել իմ գործողութիւնը։ Իմ ... այսուհետև բոլորովին կը խափանվէին։

—Ես այժմ համաձայն եմ քեզ հետ, ես այստեղ կը մնամ և կը սպասեմ քո յաղթութեանը... Վերջին խօսքերը այնպիսի մի եղանակով պատասխանեց Թամարը, կարծես, նոյն րոպէում նա ... և աւելի գործնական ... միայն գրեթէ ... և համբուրեց, ասելով.—իմ խելօքս, իմ հրեշտակ... Բայց ինչ միտք էր այդ։ Ինչը ստիպեց նրան հրաժարվել իր յամառ պահանջից և այդպէս շուտ համաձայնվել ... Թամարը կասկածել սկսեց էր։ Նա ... պաշտօնէից չէր։ Զգեց թէ նա մտածեց. «Թող գնայ իմ սիրելին, ես նրան չեմ խանգարի... ես կը գնամ նրա ետևից այն ժամանակ, երբ նա գործը սկսած կը լինի»... Ի՞նչ էլ որ լինէր նրա խորհուրդը, այդ միայն Աստուած գիտէ, բայց բէկին մեծ ուրախութիւն պատճառեց, որ կարողացաւ վերջապէս համոզել նրան։

—Ե՞րբ ես մտադիր ճանապարհ ընկնել, հարցրեց օրիորդը։

—Բոլոր պատրաստութիւնները կարգի դրած եմ, պատասխանեց բէկը։—Ինձ մնում էր ամենադժուար խնդիրը, այն է՝ ստանալ քո համաձայնութիւնը։ Այժմ ուրախ եմ, որ մինչև առաւօտը, այս հինգ էգուց երեկոյեան կարող եմ դուրս գալ այստեղից։

—Ուրեմն մի ուշացիր, շտապեցնում էր օրիորդը։—Բայց ես պատուհանից նկատեցի, դու գրում էիր մի թուղթ, ինչ թուղթ էր այն։ Դու այնքան յուզված էիր գրելու ժամանակ, որ ես կարծում եմ, մի շատ կարևոր բան պիտի լինէր։

—Որքան հետաքրքիր ես դու, Թամար, ամեն բան ուզում ես գիտենալ, ասաց բէկը ժպտալով։—Ես գրում էի իմ կտակը։

—Կտակ... բացականչեց օրիորդը շփոթվելով։—Ինչու համար է կտակը։

—Որ կենդանի քեզ յանձնեմ, որ դու նրա կնիքը լուծես միայն այն ժամանակ, երբ իմ մահուան լուրը քեզ կը բերեն։ Ես կարող է պատահել, որ ինձ սպանեն։

—Կարող է պատահել... տխրութեամբ ասաց օրիորդը։—Բայց դու կասես ինձ այդ կտակի բովանդակութիւնը։

—Այժմ ոչ, բայց երբ կը մեռնեմ, բոլորը կարող ես գիտենալ։

—Երբեք քո կոյսերի, քո հօրաքրի մասին է, զարմանալ հետաքրքրութեամբ հարցրեց օրիորդը։

—Աւելի լաւ է չը հարցնես, իմ սիրելիս միայն խոստանալ կը տամ քեզ բացանել այն ծրարը, որ պիտի յանձնեմ քեզ։

—Այդ միջոցին Կատոն, որ ընդունարանում քնած էր, յանկարծ զարթեցաւ, և նկատելով երկինքից փողոցային լոյսը, վազեց բէկի ներսումը, ասելով.

—Թամար, շուտով փողոցները կը լցվեն մարդկանցով, դու շատ ես ուշանում։

—Լաւ, գրատեմ ապարանը։ Ես այս րոպէիս կը գամ։ Ասաց նրան օրիորդը փորը ինչ բարձրացած ձայնով և դարձաւ դէպի բէկը։

—Մենք էլի կը տեսնվենք, այնպէս չէ։

—Անպատճառ, ես առաւօտեան կը գամ մեծ պարոնին իմ վերջին յարգանքը տալու, յետոյ կանչեմ քեզ մօտ։ Միայն այնպէս կարգադրիր, որ քո անձնական սերից ոչ ով չը լինի բացի քեզանից։

Օրիորդը վեր կացաւ։ Բէկը բռնեց նրա երկու ձեռքերից և սրտառաճելով նկատեց, որ նրանց վրա արեան բծեր կային։

—Այդ ինչ է, հարցրեց նա, աւելի ուշադրութեամբ նայելով օրիորդի կեղտոտած ձեռքերի վրա։

—Ես այսօր ինձ նախապատրաստեցի արեան համար, ասաց նա ժպտալով։—պարտէզի ցանկապատից անցնելու ժամանակ ձեռքերս ծակոտեցի։

Երիտասարդը խորին յափշտակութեամբ նրա ձեռքերը սեղմեց իր շրթունքի վրա, ասելով.

—Ես աւելի մեծ հաճութեամբ կը համբուրէի այդ ձեռքերը, եթէ մեր թշնամիների արիւնով ներկված լինէին։

—Այդ էլ կը լինի... պատասխանեց օրիորդը խորհրդաւոր ձայնով և փաթաթվեցաւ երիտասարդի պարանոցին։ Նրանք երկար չէին բաժանվում միմեանցից, մինչև նախասենեակից կրկին լսելի եղաւ Կատոյի անախորժ կանչելը. «բաւական է... ուշանում ես, օրիորդ»...

Օրիորդը փաթաթվելով իր շալի մէջ, բէկի տան նոյն գաղտնի դուռը իջաւ պարտէզը։ Բէկը ճանապարհ դրեց նրան մինչև պարտէզի ցանկապատի չարչուան։*) Երկինքը բոլորովին ամպամած լինելով, նոր ծագող առաւօտը դեռ մթին էր։ Մոխրագոյն մառախուղը պատել էր ամբողջը։ Օրիորդը բաժանվեցաւ իր սիրելիից, կրկին և կրկին սեղմած համբուրելով։

—Կը գաս ինձ մօտ, կը գաս... շշնջաց, սիրելիս...

—Չեմ ուշանայ, իմ հրեշտակ...

—

Նոյն առաւօտ երեկոյեան պահուն Դաւիթ բէկը թողեց Վրաստանի հին մայրաքաղաք Մցխեթը, և դուրս գալով վրաց Շահնաւազ իշխանի ծառայութիւնից, իր քառասուն քաջերի հետ ուղևորվեցաւ դէպի Սիւնեաց աշխարհը։

Երկրորդ գրքի վերջը։

*) Չարչուան նշանակում է կալիտկա։